

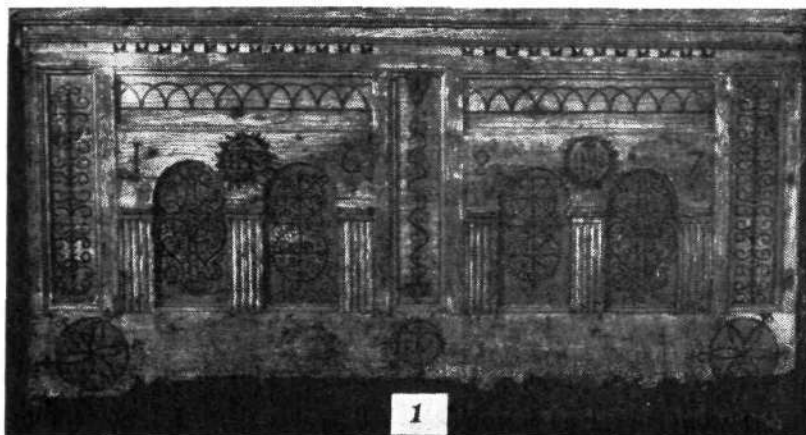
PET POSLIKANIH SKRINJ IZ OKOLICE ŠKOFJE LOKE

Vse do 20. stoletja je bila skrinja eden najpomembnejših delov inventarja slovenske kmetijske domačije. V njej je kmet hranil svojo praznično obleko, nevesta poročno obleko (nošo) in v posebnih skrinjah svoje poljske pridelke.

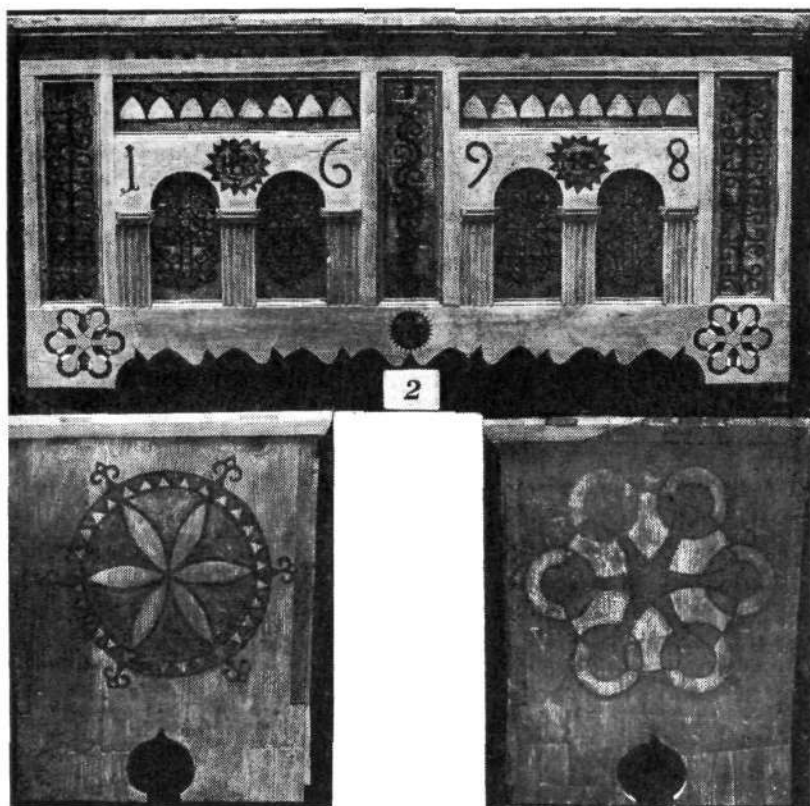
Skrinje so bile narejene iz mehkega ali trdega lesa. Po namembnosti jih lahko delimo v dve vrsti: v ženitovanjske — bile so poslikane, rezljane ali intarzirane — in v skrinje za poljske pridelke, ki niso bile likovno krašene. Skrinje za poljske pridelke pa so se razlikovale od ženitovanjskih tudi po velikosti in notranji razporeditvi prekatnih sten.¹ Ženitovanjska kmečka skrinja je bila med najvažnejšimi predmeti nevestine bale in znak njenega premoženjskega stanja.

V sestavku obravnavamo pet poslikanih ženitovanjskih skrinj z loškega ozemlja, ki so delo enega mojstra — delavnice. Vse skrinje so narejene iz mehkega lesa in so poslikane. Vseh pet skrinj ima enako oblikovano pročelno stranico, razlikujejo pa se v konstrukciji. Mojster — delavnica uporablja za skrinje iz leta 1687 (Gorenja vas: 89,5 cm × 170,5 cm × 69,5 cm; sl. 1), skrinjo iz leta 1698 (Forme: 86,9 cm × 176,5 cm × 71,2 cm; sl. 2. — pročelna stranica in bočni stranici), skrinjo iz leta 1705 (Pevno: 86,3 cm × 173 cm × 68,5 cm; sl. 3) za osnovo zgradbe bočni stranici skrinje. Bočni stranici skrinje sta zgoraj širši in se spodaj podaljšujeta z izrezom v noge, ki imajo v sredini spodaj izrezan sedlasti lok. Obe bočni stranici pa sta izrezani tako, da je nanju z žebli pritrjena čelna stranica in hrbtišče. Dno skrinje pa je pritrjeno z žebli na bočni stranici (v njih je vrezan utor), na hrbtišče in od spodaj navzgor v pročelno stranico. Na tako zgrajeno konstrukcijo je mojster z lesenimi zatiči pritržil na pročelno stranico arhitekturne elemente, kot kanelirane pilastre, kapitele, loke, letev s trikotniškimi in kvadratnimi zobci in okvirne letve s plastičnimi profili (risba 1 in načrt skrinje — risba 2, 3). Vsi ti elementi tvorijo skupaj s pročelno stranico slepo plastično arhitekturno fasado, ki jo dopolnjuje esasto izrezana zaključna letev.

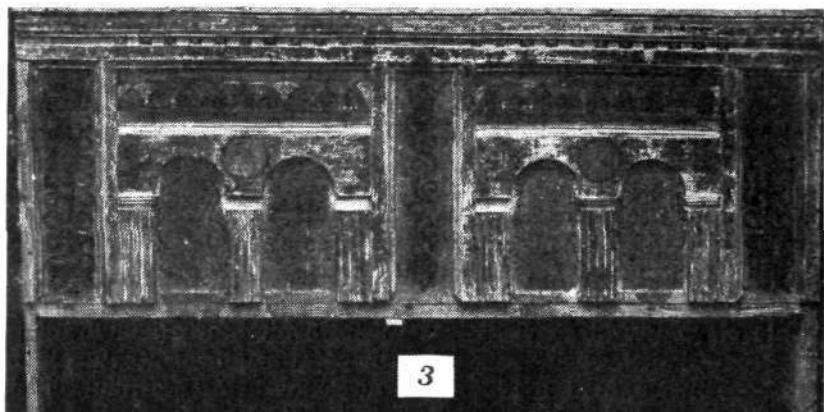
Za skrinjo iz leta 1714 (Draga: 84,5 cm × 171,5 cm × 69 cm; sl. 4) in skrinjo iz leta 1722 (Pevno: 83 cm × 181 cm × 78 cm; sl. 5) mojster — delavnica spremeni konstrukcijo. Skrinji oblikuje v zabojni tip, pri katerem so prečne noge pritrjene na dno. Za vezavo uporablja rogljičenje (cinkanje). Na tako narejen zaboj pritrži z lesenimi zatiči na pročelno stranico enake arhitekturne elemente, kot so pri skrinjah z letnico 1687, 1698 in 1705. S spremembo konstrukcije pri prvih treh skrinjah sta bili osnova zgradbe bočni stranici, ki sta imeli tudi funkcijo nog, je mojster — delavnica v primeru pri skrinjah z letnico 1714 in 1722 (skrinji sta oblikovani v obliki zaboja) pod pritrjene prečne noge spodnji del skrinje zaključil z zaključno letvijo.

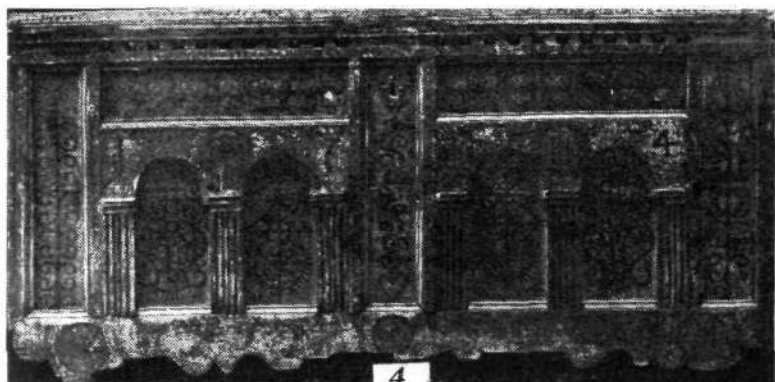
Gorenja vas pri Skofji Loki — skrinja iz leta 1687

Forme pri Skofji Loki — skrinja iz leta 1698

Pevno pri Skofji Loki — skrinja iz leta 1705

Draga pri Skofji Loki — skrinja iz leta 1714

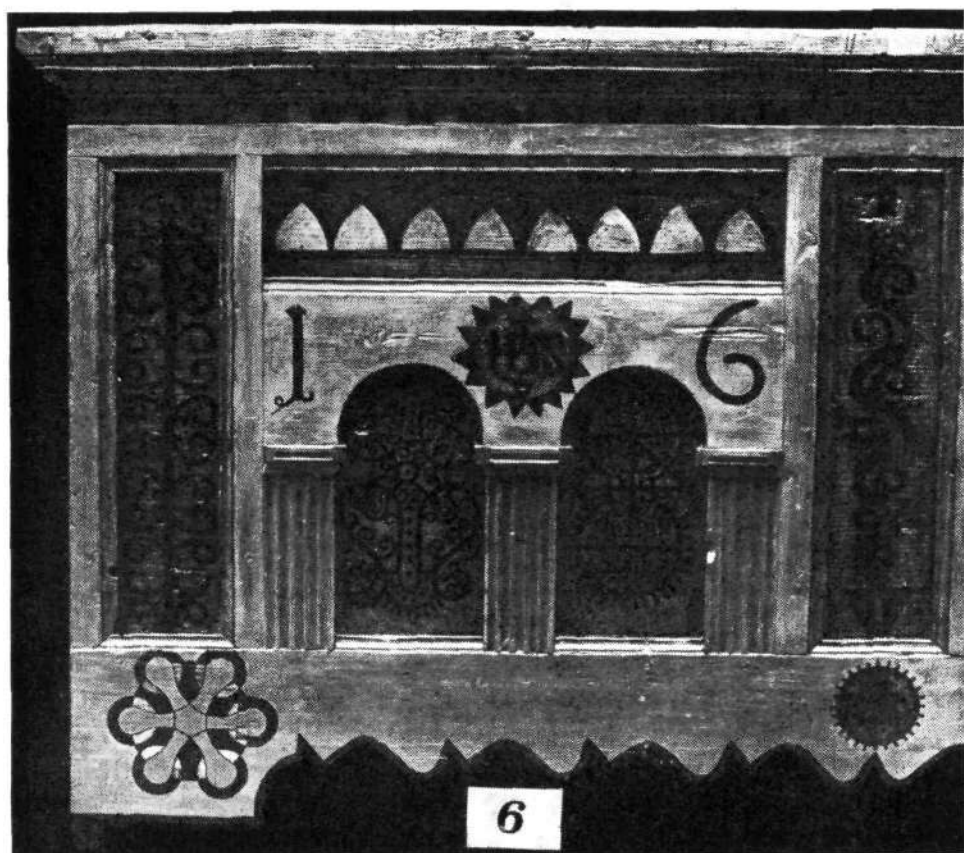

Pevno pri Skofji Loki — skrinja iz leta 1722

Ob primerjavi pročelnih stranic slepe arhitekturne fasade je pri vseh petih navedenih skrinjah opazno, da so sestavljene iz enakih arhitekturnih členov. Mojster — delavnica oblikuje arhitekturno fasado pri vseh navedenih skrinjah tako, da so na pročelni strani skrinje tri pokončna pravokotniška polja in štiri slepe arkade na kaneliranih pilastrih s kapiteli. Nad arkadami pa sta dve položni pravokotniški polji. Spodnja letev je pri skrinjah z letnico 1687, 1698, 1705 esasto obžagana in se malce razlikuje od spodnje letve pri skrinjah z letnico 1714 in 1722. Potrdilo, da so skrinje delo iste roke — delavnice je tudi plastični profil okvirnih letev (risba 2F), ki je pri vseh petih skrinjah enak v prerezu in merilu!

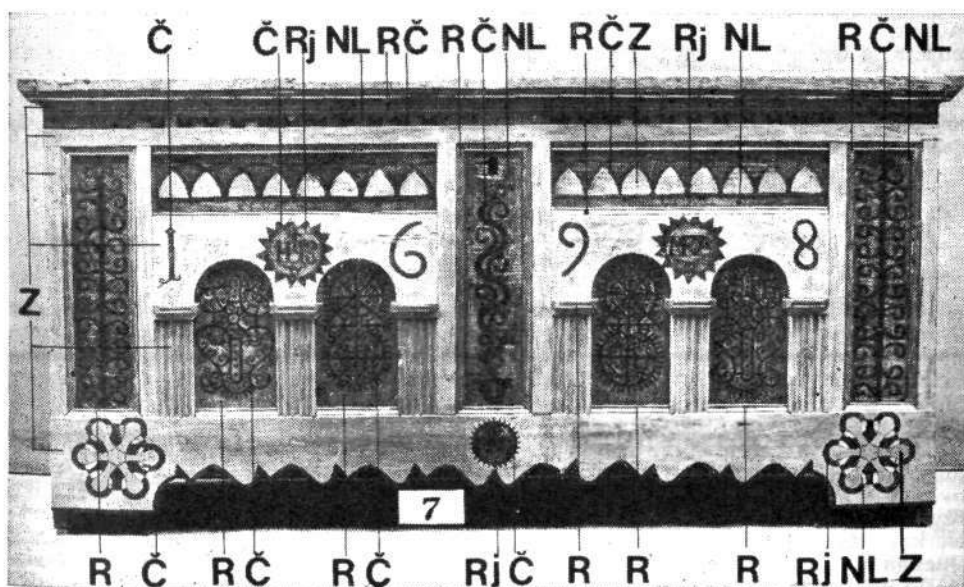
Ob naštetih nadrobnostih oblikovanja slepe arhitekturne fasade skrinje, saj vsebuje elemente, ki so vzeti iz resnične arhitekture (kanelirani pilastri, kapiteli, slepe arkade), je prisotna pri vseh petih slepih arhitekturnih fasadah ritmika — razmerje med nošenimi in nosečimi arhitekturnimi členi. Formalne prvine, kot medsebojna ureditev — kažejo na preprosto varianto renesančnih oblikovnih principov.

V sestavku naj omenimo še skrinjo z Bukovice v Selški dolini iz hiše »pri Kalanu« z letnico 1667! Skrinja je v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani, inv. številka E 3352. Skrinja ima enako konstrukcijo kot skrinje z

letnico 1687, 1698, 1705 in skoraj enak plastični profil okvirnih letev in zelo slične elemente poslikave. Da so skrinje delo istega mojstra — delavnice je razvidno tudi iz njihove poslikave (sl. 6) in barvne skale (sl. 7), ki se sestojijo iz črne, rdeče, rjave in zelene in naravne barve lesa. Mojster — delavnica se pri risbi poslužuje šestila s kovinskima iglama, s katerim vreže v les kroge in krožne segmente.

Tako, kot je občutena pri likovni gradnji plastične pročelne stranice slepe arhitekturne fasade renesančna ritmika — razmerje med nošenimi in nosečimi arhitektonskimi elementi, je zapazna pri navedenih skrinjah tudi barvna skladnost. Mojster — delavnica poslika vse arhitekturne elemente petih plastičnih pročelnih stranic slepih arhitekturnih fasad z zeleno barvo, z izjemo plastičnih profilov okvirnih letev in kapitelov nad pilastri, ki jih poudari z rdečo barvo. V srednji pravokotniški polji naslika s črno barvo na naravno barvo lesa dvojno vitico. Nad arkadami naslika v položni pravokotniški polji na naravno barvo lesa s črno barvo ločni friz (poslužuje se šestila), ki ga izpolni z zeleno in rjavo barvo. Razlika pri poslikavi ločnega friza je samo pri skrinji z letnico 1714. Tu je namesto ločnega friza naslikana dvojna vitica. Na slepe arkadne loke je naslikana s črno barvo letnica. Med številkami letnice sta naslikana medaljona z monogrami IHS in MRA. Vsa arkadna polja so poudarjena z rdečo barvo, na katera naslika s črno barvo (z uporabo šestila) na zunanja arkadna polja poenostavljeno grotesko, na notranja arkadna polja pa elemente groteske. Zaključna letev ima v sredini naslikan na rjavi osnovi s črno barvo medaljon s stiliziranim srcem in križem. Na koncih vseh zaključnih letev so naslikane šestilne rozete ali elementi zvezde ali Davidova zvezda — slikarski motivi, ki so povzeti iz bočnih stranic skrinje. Pri vseh petih skrinjah se slikarski element, ki je naslikan na levi strani bočne stranice razlikuje od slikarskega elementa, ki je naslikan na desni strani (sl. 2). Enako šestilno rozeto, ki je naslikana na levi strani bočne stra-

Barvna skala: Č — črna, R — rdeča, Rj — rjava, Z — zelena, NL — naravni les

nice, imata skrinji z letnico 1689 in 1722, ali enak motiv zvezde je naslikan na desni bočni stranici skrinj z letnico 1705 in 1722.

Iz vsega povedanega je razvidno, da predstavlja pet skrinj opus enega mojstra — delavnice. Vse skrinje so bile najdene na loškem ozemlju in ker iz drugih geografskih območij ne poznamo enakih skrinj, menimo, da je mojster — delavnica delovala na loškem ozemlju. Okvirni čas delovanja tega mojstra — delavnice je izpričan z doslej znanima letnicama na najstarejši (1687) in najmlajši (1722) skrinji.

Sklepi:

1. Vse omenjene skrinje so ženitovanske, saj imajo naslikano letnico poroke in imajo notranjo razporeditev (manjši predal s pokrovom in horizontalno polico — za sklepanec narodne nošnje?), ki je značilna za skrinje, v katerih je bila hranjena obleka — nevestina bala.

2. Barvno paletu na omenjenih kmečkih skrinjah iz 17. stoletja, najdenih na loškem ozemlju, sestavljajo: črna, rdeča, rjava, zelena in naravna barva lesa.

3. Delavnica je bila več kot verjetno na loškem ozemlju, oziroma v mestu samem — saj so to izdelki kvalificirane obrti, domnevamo zvezo z loškim obrtnikom — mizarjem (loškim meščanom) in temi izdelki. To domnevo ilustriramo glede na pisane vire,² v katerih je omenjeno, da so pred letom 1729 opravljali v mestu mizarско obrt štirje kvalificirani mizarji. Od teh so bili trije — hišni lastniki — loški meščani.

Opombe

1. R. Andrejka, Star kmečki inventar iz 18. stoletja, *Etnolog* VII, 1934, str. 48 — in nekaj skrinj, ki jih poseduje Slovenski etnografski muzej v Ljubljani in drugi muzeji na Gorenjskem. — 2. P. Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo (973—1803)*, Škofja Loka 1973, str. 278 in 284. — 3. Zahvaljujem se za prijaznost ravnateljstvu Loškega muzeja v Škofji Loki in akademskemu kiparju Tonetu Logondru, ki so mi omogočili fotografiranje in meritve nekaterih skrinj. — 4. Fotografski posnetki in risbe so delo avtorja tega sestavka.

Zusammenfassung

FÜNF BEMALTE TRUHEN AUS DEM GEBIET VON ŠKOFJA LOKA

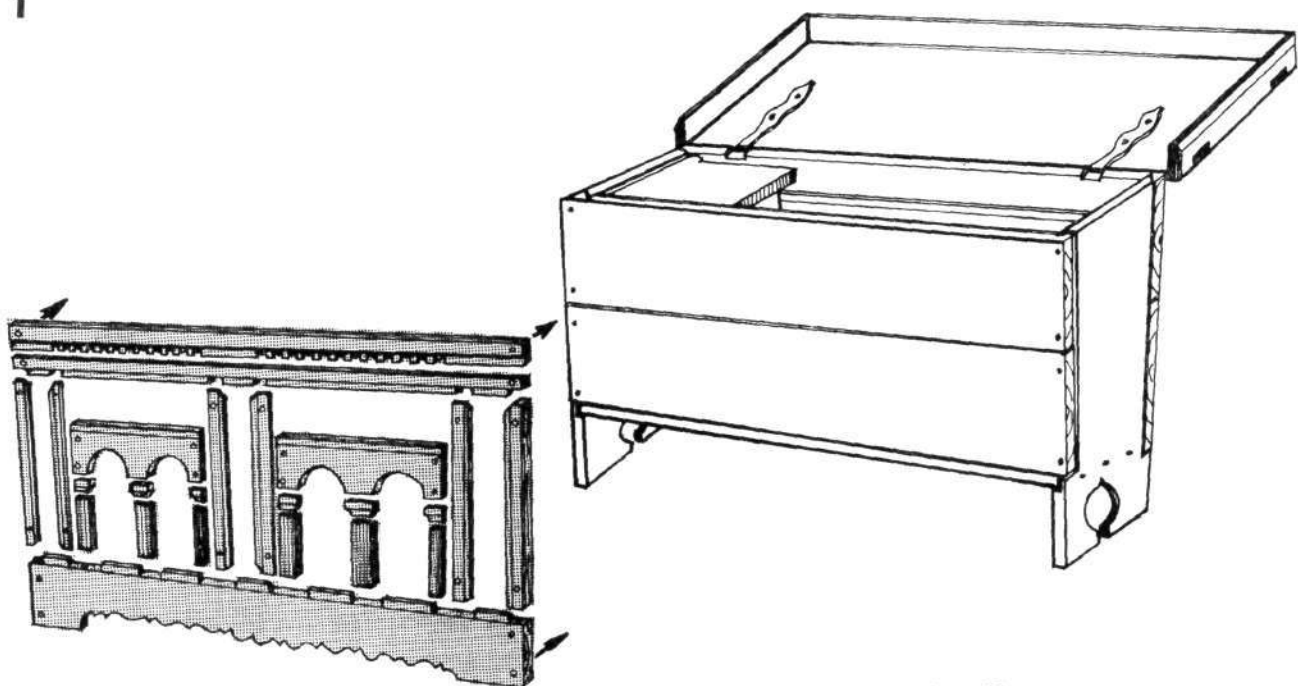
Im Beitrag wird die Arbeit von fünf Hochzeitstruhen aus Dörfern in der Umgebung von Škofja Loka, Werken eines unbekannten Meisters bzw. einer Werkstatt, festgestellt und beschrieben. Auf den Truhen ist die Jahreszahl der Hochzeit aufgemalt, ihre innere Anordnung weist eine kleinere Lade und ein horizontales Bord auf, wie es für die Aufbewahrung des Brautkleides (der Volkstracht) üblich ist.

Die Palette der erwähnten, aus dem 17. Jh. stammenden Bauerntruhen umfaßt folgende Farben: schwarz, rot, braun, grün und die Naturfarbe des Holzes.

Die Werkstatt befand sich am wahrscheinlichsten im Gebiet von Škofja Loka bzw. in der Stadt selbst, es handelt sich ja um Erzeugnisse qualifizierter Handwerker bzw. Tischler, deren Gewerbe schon vor dem Jahre 1729 in schriftlichen Quellen erwähnt wird.² Die Zeitspanne des Wirkens dieses Meisters bzw. der Werkstatt bekunden die bisher bekannten Jahreszahlen auf der ältesten (1687) und der jüngsten Truhe (1722).

1

59

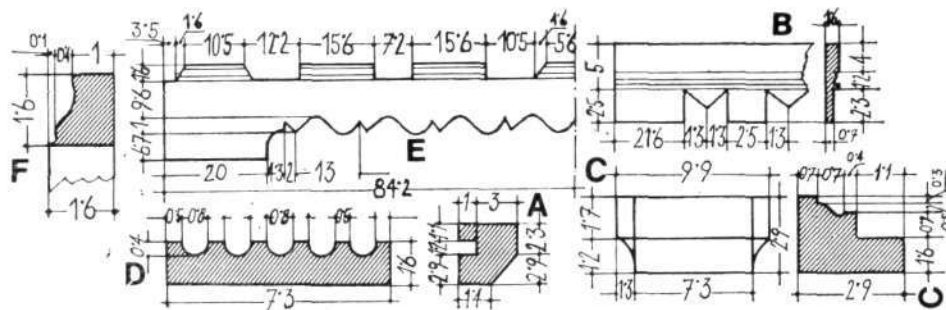
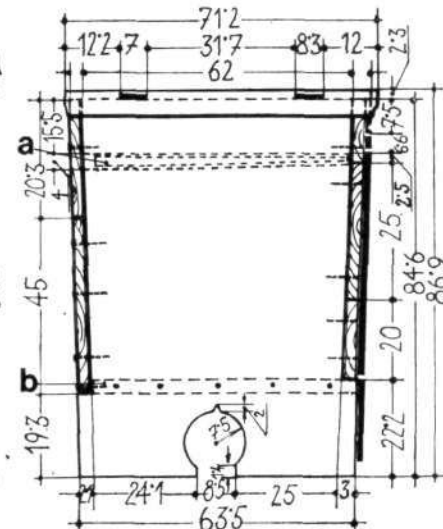
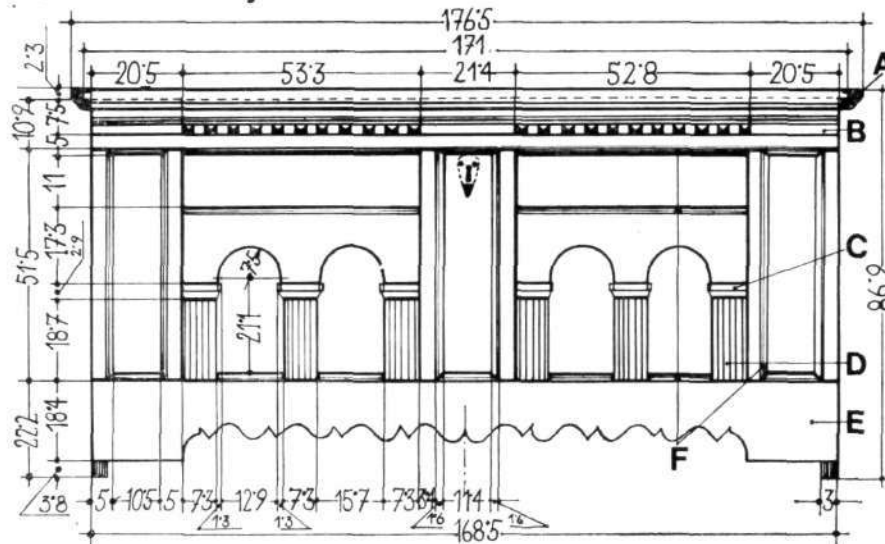

Konstrukcija plastične pročetne stranice na skrinji z letnico 1698

② načrt skrinje z letnico 1698

naris

stranski ris

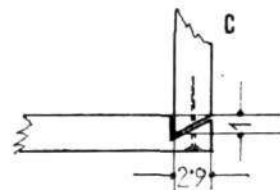
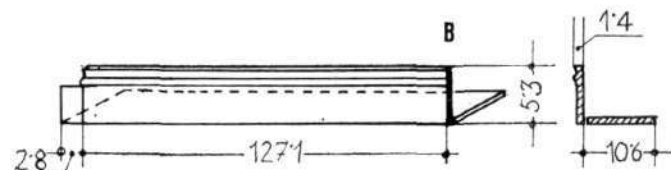
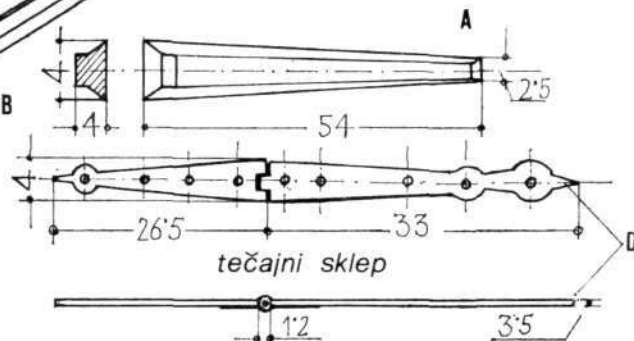
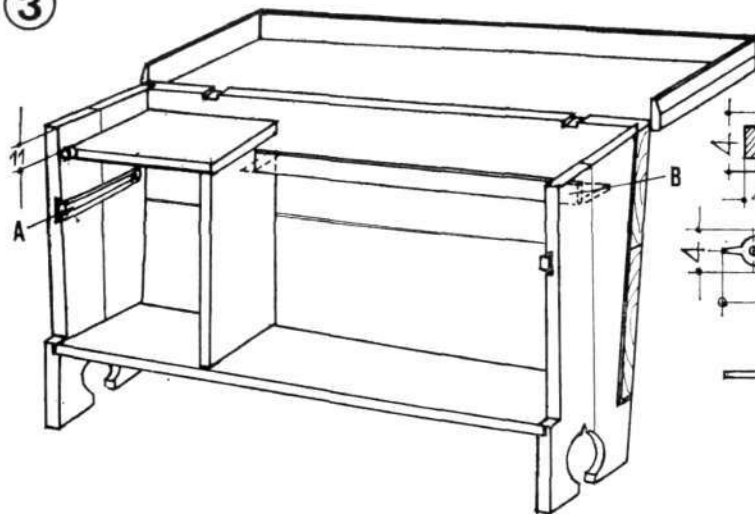

a prečna vez
b dno

mere v cm

3

Aksonometrični pogled konstrukcije skrinje z letnico 1698 (brez prokelne stranice)

mere v cm

